

Rainert E., (2001). *Kak bogatye strany stali bogatymi i pochemu bednye strany ostaiutsya bednymi [How Rich Countries Got Rich ... and Why Poor Countries Stay Poor]*. (N. Avtonomova, Trans). V. Avtonomov (Ed.) Moskva: Izd. dom Gos. un-ta — Vysshei shkoly ekonomiki [in Russian].

De Soto H., (2017). *Zahadka kapitalu. Chomu kapitalizm peremahaie na Zakhodi i nide bilshe [the mystery of capital. Why Capitalism Triumphs in the West and Fails Everywhere Else]*. (M. Klymchuk, Trans). Kyiv: Nash format [in Ukrainian].

World Development Report 2019: *The Changing Nature of Work*. Washington, DC: World Bank. Retrieved from <http://documents.worldbank.org/curated/en/816281518818814423/2019-WDR-Report.pdf>

Goldin C., Katz L., (2007). *The Race between Education and Technology: The Evolution of U.S. Educational Wage Differentials, 1890 to 2005*. NBER Working Paper, 12984. Retrieved from <https://www.nber.org/papers/w12984>

Shwab K., (2018). *Kak otvetit na Hlobalizatsiyu 4.0. [How to respond to Globalization 4.0.]*. Project Syndicate, 5 November 2018. Retrieved from <https://www.project-syndicate.org/commentary/globalization-4-0-by-klaus-schwab-2018-11/russian> [in Russian].

Benioff M. R., (2017). *4 ways to close the inequality gap in the Fourth Industrial Revolution*. Retrieved from <https://www.weforum.org/agenda/2017/01/4-ways-to-close-the-inequality-gap-in-the-fourth-industrial-revolution/>

Стаття надійшла 14.05.2018

УДК 336.647/648

DOI.10.33111/vz_kneu.19.18.01.20.138.144

Яцух Олена О.,

к.е.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

Blvd. B. Khmelnytsky, 18; Melitopol, Ukraine, 72310

e-mail: yatsuh@ukr.net

ORCID: 0000-0002-8007-2009

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Iatsukh Olena

PhD., associate professor

Tavria state agrotechnological university

Blvd. B. Khmelnytsky, 18; Melitopol, Ukraine, 72310

e-mail: yatsuh@ukr.net

ORCID: 0000-0002-8007-2009

STATE POLICY ON FINANCIAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL SECTOR OF ECONOMY

Анотація. Проблема державної підтримки сільськогосподарської галузі національної економіки України в умовах формування ринку продовольства є багатоплановою. Її вирішення полягає передусім у створенні дієвого фінансово-кредитного механізму, який органічно сприяв би удосконаленню системи бюджетного фінансування виробництва продукції, забезпечуючи необхідний рівень її розвитку.

Державна підтримка є однією з складових системи державного регулювання розвитку і за своїм змістом включає різні форми, способи й інструменти впливу на

функціонування як сільськогосподарських підприємств, так і сільських територій у цілому. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» визначає основи державної політики у бюджетній, кредитній, цінovій, регуляторній та інших сферах державного управління щодо стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку аграрного ринку, а також забезпечення продовольчої безпеки населення.

Податкова політика в Україні спрямована на суттєве збільшення податкового навантаження на виробників сільськогосподарської продукції та характеризується нестабільністю. У короткостроковій перспективі це призведе до значного збільшення частки грошових надходжень до державного і місцевих бюджетів. У довгостроковій перспективі вилучення вільних грошових коштів у суб'єктів приватного господарського сектору економіки, негативно позначиться на умовах зростання бізнесу та його конкурентоспроможності і може призвести до зниження його здатності до генерування коштів для інноваційної діяльності. Можуть розпочатися процеси рецесії та стагнації, що негативно вплине на розмір надходжень до бюджетів усіх рівнів і зменшення доходів населення, яке проживає у сільській місцевості.

Вважаємо що аграрний сектор економіки може стати основою для розвитку національної економіки тільки при умові: синергії розвитку агропромислового комплексу з суміжними галузями; розробки національної стратегії розвитку експортного потенціалу галузі; розробки державної концепції фінансової підтримки галузі спрямованої на стимулювання інвестиційної привабливості.

Ключові слова: державна політика, фінансове забезпечення, аграрний сектор, національна економіка

Abstract. The problem of state support of the agricultural sector of the national economy of Ukraine in the conditions of the formation of the food market is multifaceted. Its solution is, above all, to create an effective financial and credit mechanism, which would organically contribute to the improvement of the system of budget financing of production, providing the necessary level of its development.

State support is one of the components of the system of state regulation of development and in its content includes various forms, methods and tools of influence on the functioning of both agricultural enterprises and rural areas as a whole. The law of Ukraine «On state support to agriculture of Ukraine» defines the bases of the state policy in the budget, credit, price, regulatory and other spheres of state administration in stimulating agricultural production and development of the agrarian market, as well as ensuring food security of the population.

Tax policy in Ukraine is aimed at substantially increasing the tax burden on agricultural producers and is characterized by instability. In the short-term, this will lead to a significant increase in the share of cash revenues to the state and local budgets. In the long run, the seizure of free cash in entities of the private economic sector of the economy will adversely affect the conditions of business growth and competitiveness and may lead to a decrease in its ability to generate funds for innovation. Recession and stagnation processes can begin, which will negatively affect the level of revenues to budgets of all levels and the reduction of the incomes of the population living in rural areas.

We consider that the agrarian sector of the economy can become the basis for the development of the national economy only under the condition: the synergy of development of the agro-industrial complex with related industries; development of a national strategy for the development of export potential of the industry; developing a state-owned concept of financial support for the industry aimed at stimulating investment attractiveness.

Key words: state policy, financial support, agrarian sector, national economy.

JEL codes: H32, H59, Q14, Q18

Постановка проблеми. Сільське господарство — історично одна з найважливіших галузей національного господарства України, яка в першу чергу реагує на всі фінансово-економічні, політичні та соціальні зміни у суспільстві, тому потребує виваженої державної підтримки та комплексного регулювання задля розвитку й ефективного функціонування. Сучасні вимоги світового ринку та динамічні соціально-економічні процеси в країні зумовлюють суттєву переорієнтацію фундаментальних підходів до напрямів і сутності фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств. Протягом останніх 28-ми років в аграрному секторі економіки відбулися суттєві перетворення: реалізовано реформи щодо майнової належності земельних і виробничих ресурсів; відбулася зміна організаційно-правових форм господарювання, зокрема майже до мінімуму скоротилась частка державної власності; проведено комплексне реформування податкової політики; суттєво переорієнтувалися ринки збуту сільськогосподарської продукції — із внутрішнього споживання й торгівлі з країнами колишнього СРСР на нові світові ринки, які посилюють вимоги до якості продукції. Перед суспільством також постали нові виклики щодо: земельної реформи; створення, розвитку й зростання ролі новостворених об'єднаних громад у сільській місцевості; міграції робочої сили та ін.

Аграрний сектор є системотвірним у національній економіці України. Він формує засади збереження суверенності держави та національної безпеки — продовольчу, фінансово-економічну, екологічну й енергетичну безпеку, сприяє розвитку суміжних технологічно пов'язаних галузей національної економіки країни, прямо впливає на соціальний рівень населення та розвиток сільських територій. Саме тому проблема державної політики щодо фінансової підтримки сталого розвитку аграрного сектора є багатоплановою. Її вирішення передусім полягає у формуванні сучасної дієвої системи фінансового забезпечення, яка сприятиме посиленню конкурентоспроможності національних виробників сільськогосподарської продукції та соціально-економічному розвитку сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наше дослідження перебуває на перетині двох напрямів наукових розробок: з одного боку, характеристики фінансового забезпечення розвитку діяльності аграрних підприємств, з іншого — оцінювання суспільних наслідків державної фінансової політики і цільових програм бюджетної підтримки розвитку аграрного сектора економіки.

Проблеми формування фінансової політики сталого розвитку України та фінансового забезпечення діяльності підприємств досліджували відомі вітчизняні вчені: І. Бланк [22], О. Василик [23], Ю. Воробйов [24], В. Кудряшов [25], О. Кириленко [26], С. Львовчкін [27], І. Ткачук [28], О. Тулай [6], В. Федосов [30], С. Юрій [30] та ін. В період реформування аграрного сектора економіки та його адаптації до ринкових умов значний внесок у розвиток наукових поглядів на фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств здійснили вітчизняні вчені: О. Гудзь [31], М. Дем'яненко [17], В. Жук [33], М. Кропивко [32], Ю. Лупенко [29], М. Малік [32], В. Месель-Веселюк [29], О. Олійник [19], П. Саблук [34], Ю. Стецюк [35], Л. Худолій [36] та ін.

Методологія і методи дослідження. В процесі дослідження використовувались: загальнонаукові методи, зокрема: методи теоретичного узагальнення — для дослідження теоретичних основ напрямків, форм і видів державної підтри-

мки сільськогосподарських підприємств діючих в Україні; системний підхід — при обґрунтуванні основних напрямів вдосконалення фінансової політики з огляду на сучасні виклики ринку; спеціальні методи економіко-статистичного дослідження для визначення динаміки обсягів фінансування та розміру запланованих видатків на підтримку аграрного сектору економіки, передбачені Державним бюджетом України.

Мета статті. В умовах фінансової і політичної кризи, глобального впливу світових фінансових інституцій, жорсткої внутрішньої та міжнародної конкуренції настає нагальна потреба узагальнити посталі виклики, поглибити розуміння залежності розвитку сільськогосподарських підприємств від виваженої фінансової політики держави в аграрному секторі економіки України, окреслити стратегічні напрями формування державної політики щодо фінансового забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств

Виклад основного матеріалу. Державна підтримка є однією зі складових системи державного регулювання і за своїм змістом включає різні форми, способи й інструменти впливу на функціонування аграрних підприємств зокрема і сільських територій загалом. Закон України «Про державну підтримку сільськогосподарства України» визначає основи державної політики у бюджетній, кредитній, цінovій, регуляторній та інших сферах державного управління щодо стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку аграрного ринку, а також забезпечення продовольчої безпеки населення.

Державне регулювання об'єднує такі складові: адміністративно-правовий вплив, заходи обмежувального характеру — товарна та фінансова інтервенція, фінансова підтримка виробників сільськогосподарської продукції у формі бюджетної позики, кредитної підтримки, податкової преференції. Стратегія розвитку аграрного сектора економіки України на період до 2020 р., розроблена Міністерством аграрної політики та продовольства України, орієнтована на формування ефективного соціально спрямованого сектора економіки держави, здатного задовольнити потреби внутрішнього ринку й забезпечити провідні позиції на світовому ринку сільськогосподарської продукції та продовольства. При цьому за основу береться багатокладність галузі, що на даному етапі розвитку вимагає формування різних категорій господарств («селотвірних» господарств), власники яких проживають у сільській місцевості.

У сучасних наукових працях використовуються різні терміни та категорії щодо державної підтримки аграрного сектора. Найчастіше трапляються й узагальнюються такі поняття: державне фінансування, державна допомога, державна фінансова політика, державне фінансове регулювання. Навіть у Законі України «Про державну підтримку сільськогосподарства України» від 24.06.2004 р. цей термін чітко не визначений [1]. Проте у прийнятому у 2014 р. Законі України «Про державну підтримку суб'єктів господарювання» (на основі ратифікованої Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом з атомної енергії) сказано: «державна допомога суб'єктам господарювання — це підтримка у будь-якій формі суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, що спотворює економічну конкуренцію або загрожує спотворенням, створюючи переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності» [2]. Визначення сутності перелічених вище понять наведено в табл. 1.

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ»

Автор, назва праці	Визначення
Куделя Е.А. [3]	«Підтримка сільськогосподарських товаровиробників є цілеспрямованими діями держави і недержавних структур їх стабілізації сільськогосподарського виробництва і забезпечення його пристосування до мінливих ринкових умов через систему ціноутворення або регулювання прибутків сільськогосподарських виробників, які здійснюються шляхом використання системи методів: субсидування, дотаціонування, стимулювання ресурсозберігаючих технологій, інвестування розвитку інфраструктури, підвищення зайнятості сільськогосподарського населення»
Купчення Л.І. [4]	Державна підтримка сільського господарства України полягає у цілеспрямованому впливі держави на сільське господарство з метою сприяння діяльності сільськогосподарських товаровиробників, прийняття задля цього законів і під законодавчих нормативно-правових актів у сфері сільського господарства, а також удосконалення системи органів, які здійснюють державне регулювання розвитку даної галузі
Будай О.В. [5]	Державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників — це законодавчо визначена діяльність органів, уповноважених реалізувати аграрну політику держави, що спрямована на створення сприятливих умов для діяльності сільськогосподарських товаровиробників, підвищення якості та конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції з метою мінімізації природно-кліматичних та економічних ризиків сільськогосподарського товаровиробництва та гарантування продовольчої безпеки держави
Петруненко Я. [6]	Державну підтримку суб'єктів господарювання — врегульована законодавством діяльність уповноважених державних органів, що полягає в розробленні та реалізації цільових програм або наданні в індивідуальному порядку фінансової підтримки суб'єкту господарювання, який має важливе стратегічне значення або відповідає іншим критеріям, визначеним у програмі, за рахунок коштів державного бюджету у будь-якій формі та з метою забезпечення стабільності національної економіки, підвищення конкурентоздатності вітчизняного товаровиробника, оздоровлення окремих галузей економіки, забезпечення соціально-економічного добробуту в державі
Райзберг Б.А., Лозовський Л.Ш., Стародубцева Е.Б [7]	«Державне регулювання економіки — вплив держави в особі державних органів на економічні об'єкти і процеси і що у них здійснюються, щоб надати процесам організований характер, впорядкувати дії економічних суб'єктів, забезпечити дотримання законів, державних і громадських інтересів»
Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. [8]	«Державна допомога — допомога, яка виплачується з коштів державного бюджету або фонду державного соціального страхування. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» під «підтримкою» розуміють подання матеріальної, моральної та іншої допомоги, сприяти в чому-небудь»
Титарчук І.М. [9]	«Державна підтримка — це комплекс законодавчо та організаційно визначених довгострокових бюджетних заходів, які об'єктивно необхідні для формування сприятливого конкурентного середовища розвитку галузі як запоруки продовольчої безпеки. Ці заходи в сукупності з критеріями та умовами їх здійснення формують механізм державної підтримки сільського господарства»

Автор, назва праці	Визначення
Коденська М.Ю. [10]	Державна підтримка аграрного сектору економіки, будучи невід'ємною частиною державного регулювання, являє собою сукупність різних інструментів і форм економічного впливу на розвиток сільського господарства та його стимулювання з метою формування й забезпечення організаційних і економічних умов ефективного функціонування та забезпечення конкурентоспроможності всіх категорій господарств, створення базових можливостей для насичення ринку якісним продовольством широкого асортименту, розвитку сільських територій і досягнення продовольчої безпеки країни
Мухіна О [11]	Державна підтримка — це спосіб захисту інтересів сільськогосподарських товаровиробників, який розглядається не тільки як тактичний прийом, але і як стратегічний ресурс, направлений на вирішення пріоритетних, перспективних завдань розвитку сільського господарства, в тому числі зменшення рівня безробіття на селі, підвищення рівня оплати праці, створення нових робочих місць, розвиток соціальної та інженерної інфраструктури
Андрусенка Г.О [12]	Метою державної підтримки сільського господарства є забезпечення стійкого розвитку сільськогосподарського виробництва і на цій основі задоволення внутрішнього попиту на продовольство, а промисловості — на сировину, створення умов для соціального розвитку села. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі основні завдання, що передбачають: підвищення прибутковості виробничої діяльності сільськогосподарських товаровиробників; здійснення структурних змін у сільському господарстві, стимулювання зростання обсягів виробництва і розширення збуту продукції, підвищення технологічного рівня аграрного виробництва, забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках; розвиток соціальної сфери села
Дем'яненко М.Я. [13]	«Метою державної аграрної політики є: підтримка прибутковості сільськогосподарських товаровиробників і стабільної економічної ситуації в галузі, забезпечення продовольчої безпеки, конкурентоспроможних товаровиробників у міжнародному поділі праці, упередження негативних процесів міграції праці тощо»
Лузан Ю.А. [14]	«Державна підтримка — цілеспрямоване державне регулювання виробничої діяльності шляхом спрямування бюджетних коштів за відповідними програмами соціально-економічного розвитку»
Діброва А.Д. [15]	«Державна підтримка — це складова системи державного регулювання сільського господарства, що являє собою сукупність правових, фінансово-економічних, організаційних та інших заходів держави щодо стимулюючого впливу на розвиток як сільськогосподарського виробництва, так і сільських територій у потрібному для суспільства напрямі»

Джерело: складено автором джерело [5–17].

Характеризуючи національну систему державної підтримки аграрного сектора в умовах членства України в СОТ, М. Дем'яненко підкреслює необхідність уточнення основних напрямів і пріоритетів державної підтримки, зокрема сприяння:

– основній діяльності сільськогосподарських підприємств, пріоритетами якої повинні бути: виробництво продукції рослинництва і тваринництва, що за-

безпечують продовольчу безпеку країни; продуктів дитячого харчування та для окремих соціально незахищених верств населення;

- інвестиційній діяльності за такими пріоритетами: відтворення ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств до рівня, що забезпечує їх конкурентоспроможність; створення сучасної виробничої інфраструктури (меліоративних систем, підприємств із переробки та зберігання сільськогосподарської продукції, систем зв'язку тощо); створення інтеграційних формувань за участю промислового, банківського капіталу, інституційних та індивідуальних інвесторів; розвиток нових виробництв на основі місцевих ресурсів і сировини;

- інноваційному розвитку галузі найперше щодо: селекції у рослинництві й тваринництві; впровадження сучасних технологій; підготовки кваліфікованих кадрів для села; виробництва нових видів продукції та розширення їх асортименту; розвитку освіти й аграрної науки;

- розвитку територій та аграрного ринку, що включає такі пріоритети: покращення підприємств соціальної інфраструктури; створення умов для закріплення молоді у селі; будівництво транспортних комунікацій; розширення інфраструктури аграрного ринку [17, с. 12].

На сьогодні в умовах вступу до СОТ та зміни курсу національної політики з орієнтацією на світові ринки, зокрема Європейського союзу та Китайської народної республіки, перед державою постають питання національної безпеки та захисту власних товаровиробників сільськогосподарської продукції на основі підвищення їх конкурентоспроможності. Саме тому, на нашу думку, пріоритетним напрямом державної фінансової політики щодо сталого розвитку сільськогосподарських підприємств має стати посилення експортного потенціалу галузі на основі виготовлення високотехнологічного ступеня переробки кінцевого продукту (а не продаж сировини) та зменшення імпоротної залежності галузі, на основі сформованих пріоритетів розвитку власного машинобудування щодо ехнологій виготовлення, переробки, зберігання та реалізації продукції, засобів захисту та живлення рослин, тварин і власних альтернативних джерел енергетичних засобів.

Державна підтримка як сукупність інструментів державного регулювання, які забезпечують сільськогосподарським виробникам прийнятні умови ведення діяльності, розвивається за трьома основними формами, серед яких: пряма (прямі бюджетні виплати); непряма (бюджетні кошти носять стимулюючий характер); умовно-пряма (опосередкована) (через організаційно-економічні заходи, найчастіше напряду не пов'язані з аграрним сектором економіки) (рис. 1) [18].

Методи прямої державної підтримки забезпечують багатофакторний (комплексний) вплив, при якому економічні суб'єкти отримують пряму фінансову допомогу (у формі субсидій), яка є підзвітною та регулюється певними нормативно-правовими актами: кодексами, законами, указами президента, постановами уряду.

Форма непрямой бюджетної підтримки полягає у: закупівлі сільгосппродукції і продовольства для державних потреб; регулюванні виробничого ринку за допомогою проведення закупівельних і товарних інтервенцій із зерном; захисті економічних інтересів товаровиробників при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності та ін. До цієї форми можна віднести підтримку аграрної науки, розвиток соціальної сфери та сільських територій [19].

Рис. 1. Форми та види державної підтримки сільськогосподарських підприємств діючі в Україні

Джерело: складено автором

Умовно-пряма бюджетна підтримка зміцнення виробничого потенціалу і позицій на споживчому ринку відбувається опосередковано — через забезпечення сприятливих організаційно-економічних умов функціонування аграрного сектора. До них належать: державні закупівлі через Аграрний фонд; митно-тарифне регулювання; створення оптових ринків; підтримка постачальників матеріально-технічних ресурсів, а також реалізація державних програм і загальнонаціональних проектів, на які можуть використовуватися кошти позабюджетних фондів; соціальний розвиток села. Повноцінне використання цих інструментів державної підтримки вимагає збалансування аграрного бюджету як в абсолютній величині, так і відносно ВВП [20] (див. *табл. 2*).

Таблиця 2

**НАПРЯМИ ФІНАНСУВАННЯ ТА РОЗМІР ЗАПЛАНОВАНИХ ВИДАТКІВ
НА ПІДТРИМКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ,
ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЕРЖАВНИМ БЮДЖЕТОМ УКРАЇНИ В 2011–2019 рр., млн грн**

Напрями фінансування	2011	2018	2019	Відхилення
Міністерство аграрної політики та продовольства України, всього:	10 468,8	12 075,7	13 858,1	3 389,3
в т.ч. — державна підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів	5,0	—	—	-5,0
– фінансування заходів по захисту, відтворенню та підвищенню родючості ґрунтів	5,0	—	—	-5,0
– заходи по боротьбі зі шкідниками та хворобами сільськогосподарських рослин	0,9	—	—	-0,9
– бюджетна тваринницька дотація та державна підтримка виробництва продукції рослинництва	100,0	—	—	-100,0
– здійснення фінансової підтримки суб'єктів господарювання агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів і компенсації лізингових платежів	531,4	—	—	-531,5
– втрати Аграрного фонду пов'язані з комплексом заходів, із зберігання, перевезення, переробки та експортом об'єктів державного цінового регулювання державного інтервенційного фонду	445,9	52,2	53,0	-392,9
– забезпечення діяльності Аграрного фонду	14,6	128,4	141,7	127,1
– державна підтримка галузі тваринництва;	2 030,0	3 021,0	3 500,0	1 470,0
– фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі	—	5,0	5,0	5,0
– державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними	—	300,0	400,0	400,0
– фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів	—	66,0	127,2	127,2
– фінансова підтримка сільгосптоваровиробників	—	695,0	881,8	881,8
– фінансова підтримка розвитку фермерських господарств	—	150,0	800,0	800,0

Джерело: складено автором

Державна політика щодо покращання умов фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств та посилення їх конкурентоспроможності може здійснюватися через механізм підвищення або зниження податкового тиску на галузь; регулювання експортно-імпорتنих операцій; збільшення або зниження ступеня доступу до коштів на фінансовому ринку, в т.ч. страхування; механізм оптимізації певних прогресивних інструментів (аграрні розписки, форвардні операції); вартості активів та конкурентоспроможності; через механізм регулювання амортизаційної політики, направленої на інноваційний розвиток сільсько-

господарських підприємств; розвиток інноваційних та комунікаційних каналів; розширення мережі суб'єктів та об'єктів виробничої, обслуговуючої та фінансової інфраструктури.

Згідно Стратегії розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року пріоритетними напрямками досягнення стратегічних цілей є: забезпечення продовольчої безпеки держави, земельні відносини, фінансова політика, яка включає: 1) фіскальну політику; 2) бюджетну підтримку, спрямовану на забезпечення стабільної системи державної підтримки аграрного сектору; 3) фінансово-кредитну політику, яка передбачає створення дієвої системи земельної іпотеки, розвиток системи кредитного забезпечення аграрного сектору, **раціональне використання природних ресурсів, залучених до господарського процесу тощо** [21].

На державу покладено розробку фіскальної політики, спрямовану на створення прозорих інструментів системи оподаткування аграрного сектора залежно від його економічних особливостей і соціальної ролі. Проте необхідно зауважити, що податкова політика в останні роки характеризується нестабільністю й суттєвим збільшенням податкового навантаження на виробників сільськогосподарської продукції. У короткостроковій перспективі зростання податків призведе до значного збільшення частки грошових надходжень до державного і місцевих бюджетів. Однак зазначимо, що в довгостроковій перспективі вилучення вільних грошових коштів у суб'єктів приватного господарського сектора негативно позначиться на умовах зростання бізнесу та його конкурентоспроможності і може призвести до зниження його здатності генерувати кошти для інноваційної діяльності; можуть розпочатися процеси рецесії та стагнації, що негативно вплине на розмір податкових платежів до бюджетів усіх рівнів і зменшення доходів населення, яке проживає в сільській місцевості.

Науковці М. Дем'яненко, Ю. Лупенко, П. Саблук неодноразово наголошували, що оподаткування сільськогосподарських підприємств має бути диференційованим для різних категорій товаровиробників, а «система оподаткування сільськогосподарських товаровиробників у першу чергу має виконувати функції стимулювання та регулювання розвитку галузі, і лише в останню чергу — фіскальну» [13, 29, 34]. Проте в сучасній практиці система оподаткування має розбалансований характер.

На нашу думку, державну підтримку доцільно також спрямувати на підвищення інформаційної обізнаності усіх учасників сільськогосподарського виробництва та на розподіл отриманого в галузі ВВП. Вважаємо, що розвитку сприятимуть достовірна та своєчасна інформація про зміни на внутрішньому аграрному ринку та про кон'юнктуру — на світовому, зокрема щодо доступу до міжнародних фінансових ресурсів або зміни вектора державної політики в аграрному виробництві.

Висновки. Розвиток сільського господарства, як основи агропромислового комплексу, визначає потенціал інших галузей економіки, тому вагому роль у розвитку аграрного сектору економіки відіграє рівень фінансового забезпечення відтворення виробничого процесу сільськогосподарських підприємств. На основі наведеного можна зробити висновок, що в Україні рівень відповідної державної фінансової підтримки суттєво зменшився та залишається ще недостат-

нім, проте і досі немає чіткої визначеності щодо направленості та критеріїв оцінки ефективності, перспективності такої підтримки, прозорості розподілу таких коштів, що ускладнює конкуренцію вітчизняних товаровиробників із зарубіжними партнерами за український споживчий ринок. Державної підтримки, перш за все, потребує продукція, пропозиція якої на ринку не задовольняє нормативи споживання або виробництво якої є невігідним для виробників.

Вважаємо, що аграрний сектор економіки може стати основою для розвитку національної економіки тільки при умові: синергії розвитку агропромислового комплексу з суміжними галузями; розробки національної стратегії розвитку експортного потенціалу галузі; розробки державної концепції фінансової підтримки галузі спрямованої на стимулювання інвестиційної привабливості, з одного боку, а з іншого, державні кошти мають надходити на умовах безоплатності, але на умовах обов'язкового повернення. Основним стратегічним вектором фінансової державної політики підтримки аграрного сектору національної економіки на сучасному етапі має стати фінансово-економічний механізм направлений на капіталізацію фінансових ресурсів щодо оновлення матеріально технічних ресурсів, направлених на застосування новітніх технологій виробництва, переробки та зберігання сільськогосподарської продукції

Література

1. Закон України Про державну підтримку сільського господарства України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 49, ст.527).
2. Про державну допомогу суб'єктам господарювання: Закон України від 01 липня 2014 р. № 1555-VII / Верховна Рада України. Офіційний вісник України. 2014. № 62. Ст. 1704 База даних «Законодавство України» URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1555-18>.
3. Модели и методы поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей в переходной экономики России: дисс. канд. экон. наук: 08.00.05 / Е.А. Куделя. — Майкоп. 1999. С — 180.
4. Купчення Л.І. Еволюція державної підтримки сільського господарства України: правовий аспект. Проблеми законності. 2017. Вип. 136. С. 126–132.
5. Будай О.В. Поняття та ознаки державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників в Україні. Право і суспільство. 2015. № 5. Ч. 3. С. 92–96.
6. Петруненко Я. Поняття державної підтримки суб'єктів господарювання як засобу забезпечення ефективного використання бюджетних коштів. Підприємство, господарство і право. 2018. Вип.6 с. 110-115. URL:<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/6/20.pdf>
7. Райзберг Б.А., Лозовський Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2001. С. — 480.
8. Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т.1 / За ред. С.В. Мочерного. — Львів: Світ, 2005.
9. Титарчук І.М. Державна підтримка сільського господарства в умовах трансформації економіки АПК: автореф. дис. На здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.07.02 — економіка сільського господарства і АПК / І.М. Титарчук. — К., 2006. — С. 22.
10. Коденська М.Ю. Державна підтримка розвитку аграрного сектору економіки / М.Ю. Коденська // Економіка агропромислового виробництва. Економіка АПК. — 2013 — № 6 с. 14–21

11. Мухина Е. Оценка эффективности государственной поддержки агропромышленного производства / Е. Мухина // Экономист. — 2007. — № 4. — С. 89–93.
12. Андрусенко Г.О. Стратегія державного регулювання аграрної сфери АПК / Г.О. Андрусенко // Актуальні проблеми державного управління. — Х., 2003. № 2, Ч.2. — С. 9–14.
13. Демяненко М.Я. Фінансові проблеми формування та розвитку аграрного ринку: [доп. на Девятих річних зборах Всеукр.конгр. вчених економістів-аграрників 26–27 квітня 2007р.] / М.Я. Демяненко. — К.: ННЦ ІАЕ, 2007. — С. 36.
14. Лузан Ю.А. Облік державної підтримки агропромислового виробництва / Ю.А. Лузан, В.М. Жук, І.В. Герасимук. — К.: Вид-во ТОВ «Юр-Агро-Веста». 2007. — С. 324.
15. Діброва А. Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва: теорія, методологія, практика / Діброва А.Д. — К.: ВПД «Формат», 2008. — С. 77.
16. Державні програми підтримки аграрного сектора: Проект «Реформа у галузі сільського господарства, вдосконалення нормативно-правової бази». — К.: USAID, 2007. — С. 44.
17. Дем'яненко М.Я. Національна система державної підтримки аграрного сектору в умовах членства України в СОТ. / М.Я. Дем'яненко // Облік і фінанси АПК, 2008. — № 3. — С. 11–15.
18. Амбросов В.Я. Ринок і стратегія розвитку сільськогосподарських підприємств / В.Я. Амбросов // Економіка АПК, 2013. — № 10. — С. 72–79.
19. Олійник О.В. Критерії державної підтримки сільськогосподарських підприємств. / О.В. Олійник, Т.В. Калашнікова // Економіка АПК. — 2013. — № 2. — С. 49–53.
20. Українська модель аграрного розвитку та її соціоекономічна переорієнтація : наук. доп. / [О.М.Бородіна, В.М.Геєць, А.О.Гуторов та ін.] — К.: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2012. — С. 56.
21. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/7644>
22. Бланк И.А. Финансовая стратегия предприятия. — К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. — 720 с.
23. Василик О.Д., Павлюк К.В. Бюджетна система України: Підручник. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 544 с.
24. Воробйов Ю.М., Пехайчук Д.В., Пехайчук Ю.С. Фінансове забезпечення розвитку підприємств водогосподарського комплексу регіону (на прикладі Автономної Республіки Крим): Монографія. — Сімферополь: СОНАТ — 2009. — 236 с.
25. Кудряшов В.П. Курс фінансів: Навч. посіб. — К.: Знання, 2008. — 431 с.
26. Формування фінансового механізму сталого розвитку України: моногр. / за ред. д-ра екон. наук, проф. О.П. Кириленко та д-ра екон. наук, доц. О.І. Тулай. — Тернопіль: ТНЕУ, 2017. — 414 с.
27. Львовчкін С.В. Макрофінансова стабілізація в Україні у контексті економічного зростання: Монографія. — К.: Наша культура і наука, 2003. — 432 с.
28. Ткачук І.Г., Кропельницька С.О. Управління фінансами нових виробничих систем: теорія, методологія, практика: Монографія. — Івано-Франківськ: Тіповіт, 2009 — 264 с.
29. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю.О. Лупенко, В.Я. Месель-Веселяк / Наукове видання К.: ННЦ «ІАЕ», 2012. — С. 112.
30. Юрій С.І. Фінанси. Підручник / За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. — К.: Знання, 2008. — 611 с.
31. Гудзь О.Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: монографія / О.Є. Гудзь.-К.: ННЦ «ІАЕ», 2007.-578 с.

32. Соціально-економічні засади розвитку сільських територій (економіка, підприємство і менеджмент): монографія / [Малік М.Й., Кропивко М.Ф., Булавка О.Г. та ін.]; за ред. М.Й. Маліка. — К.: ННЦ ІАЕ, 2012. — 642 с.

33. Жук В.М. Теоретико-методологічні засади обліку та контролю підтримки сільського розвитку / В.М. Жук // 36. наук. праць. Економічні науки, серія «Облік і фінанси». Вип 8 (29). — Луцьк, 2011. — С. 142–151.

34. Саблук П.Т. Роль держави у відродженні економічних інтересів сільськогосподарських товаровиробників у розвитку аграрного виробництва в умовах вступу України до СОТ / П.Т. Саблук. — Матеріали Перших регіональних річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників, 27–28 листопада 2007 р., м. Харків — Харків: ХНТУСГ. — 2007. С. 10–18.

35. Стецюк П.А. Проблеми фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств / П.А. Стецюк // Облік і фінанси АПК. Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 9. Ч. 1., 2014. — 242 с. — С. 109–113.

36. Худолій Л.М. Методи та інструменти фінансового забезпечення аграрного бізнесу України / Л.М. Худолій // Науковий вісник національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес». — К.: ВЦ НУБіП України — том 3, 2014. — С. 9–14.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro derzhavnu pidtryмку silskoho hospodarstva Ukrainy» [Law of Ukraine On State Support to Agriculture of Ukraine] (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2004, № 49, st.527) [in Ukrainian].

2. Zakon Ukrainy «Pro derzhavnu dopomohu subiektam hospodariuvannia» [Law of Ukraine «On State Aid to Business Entities»]. 01 lypnia 2014 r. № 1555-VII / Verkhovna Rada Ukrainy. Ofitsiyni visnyk Ukrainy, 2014. № 62. St. 1704 Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» URL: <http://zakon2. rada.gov.ua/laws/show/1555-18> [in Ukrainian].

3. E.A. Kudelia (1999) *Modely y metody podderzhky selskokhoziaistvennykh tovaroproyzvoditelei v perekhodnoi ekonomiky Rossyy* [Models and methods of supporting agricultural producers in the transition economy of Russia]. dyss. kand. ekon. nauk: 08.00.05, Maikop, p. 180 [in Russian].

4. Kupchenia L.I. (2017) *Evoliutsiia derzhavnoi pidtryмки silskoho hospodarstva Ukrainy: pravovyi aspekt* [Evolution of state support to agriculture in Ukraine: legal aspect]. Problemy zakonnosti, Vyp. 136, p. 126-132 [in Ukrainian].

5. Budai O.V. (2015) *Poniattia ta oznaky derzhavnoi pidtryмки silskohospodar-skykh tovarovyrobnykiv v Ukraini. Pravo i suspilstvo*. [Concepts and features of state support of agricultural commodity producers in Ukraine. Law and Society], No 5, Ch. 3, p. 92–96 [in Ukrainian].

6. Petrunenko Ya. (2018) *Poniattia derzhavnoi pidtryмки subiektiv hospodariuvannia yak zasobu zabezpechennia efektyvnoho vykorystannia biudzhethnykh koshtiv. Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. [Concept of state support of business entities as a means of ensuring the effective use of budget funds. Entrepreneurship, economy and law], Vyp.6, p. 110–115. URL:<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/6/20.pdf> [in Ukrainian].

7. Raizberh B.A., Lozovskyi L.Sh., Starodubtseva E.B. (2011) *Sovremennyi ekonomicheskyy slovar* [Modern economic dictionary], 3-e uzd., pererab. y dop., M.: YNFRA-M, p. 480 [in Russian].

8. Mochernyi S.V., Larina Ya.S., Ustenko O.A., Yurii S.I. (2005) *Ekonomichnyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Economic Encyclopedia Dictionary] [u 2 t.]; T.1, Lviv: Svit. [in Ukrainian].

9. Tytarchuk I.M. (2006) *Derzhavna pidtryмка silskoho hospodarstva v umovakh transformatsii ekonomiky APK* [State support of agriculture in the conditions of

transformation of economy of agroindustrial complex] Avtoref. dys. Na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk: spets. 08.07.02 — ekonomika silskoho hospodarstva i APK, K., p. 22 [in Ukrainian].

10. Kodenska M.Iu. (2013) *Derzhavna pidtrymka rozvytku aharnoho sektoru ekonomiky [State support for the development of the agrarian sector of the economy]* Ekonomika ahropromysloвого vyrobnytstva. Ekonomika APK, № 6, p. 14–21 [in Ukrainian].

11. Mukhyna E. (2007) *Otsenka effektivnosti hosudarstvennoi podderzhky ahropromyshlennoho proyzvodstva [Evaluation of the effectiveness of state support for agro-industrial production]* Ekonomyst, № 4, p. 89–93 [in Russian].

12. Andrusenko H.O. (2003) *Stratehiia derzhavnoho rehuliuвання ahrarnoi sfery APK [Strategy of state regulation of agrarian sector of agroindustrial complex]*. Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia, Kh., № 2, Ch.2, p. 9–14 [in Ukrainian].

13. Demianenko M.Ia. (2007) *Finansovi problemy formuvannia ta rozvytku aharnoho rynku [Financial problems of formation and development of the agrarian market]*. [dop. na Deviatykh richnykh zborakh Vseukra.konhr.vsenykh ekonomistiv-ahramnykiv 26-27 kvitnia 2007r.], K.:NNTs IAE, p. 36 [in Ukrainian].

14. Luzan Yu.A. (2007) *Oblik derzhavnoi pidtrymky ahropromysloвого vyrobnytstva [Accounting for state support for agricultural production]* / Yu.Ia. Luzan, V.M. Zhuk, I.V. Herasymuk, K.: Vyd-vo TOV «Iur-Ahro-Vesta», p. 324 [in Ukrainian].

15. Dibrova A. D. (2008) *Derzhavne rehuliuвання silskohospodarskoho vyrobnytstva: teoriia, metodolohiia, praktyka [State regulation of agricultural production: theory, methodology, practice]*, K.: VPD «Format», p. 77 [in Ukrainian].

16. Derzhavni prohramy pidtrymky ahraroho sektora (2007) *Proekt «Reforma u haluzi silskoho hospodarstva, vdoskonalennia normatyvno-pravovoi bazy» [Government Support Programs for the Agrarian Sector: Project «Reform in Agriculture, Improvement of the Regulatory Framework»]*, K.: USAID, p. 44 [in Ukrainian].

17. Demianenko M.Ia. (2008) *Natsionalna systema derzhavnoi pidtrymky ahraroho sektoru v umovakh chlenstva Ukrainy v SOT [National system of state support to the agrarian sector in the conditions of Ukraine's membership in the WTO]*. Oblik i finansy APK, № 3, p. 11-15 [in Ukrainian].

18. Ambrosov V.Ia. (2013) *Rynok i stratehiia rozvytku silskohospodarskykh pidpryiemstv [Market and strategy of agricultural enterprises development]*. Ekonomika APK, № 10, p. 72–79 [in Ukrainian].

19. Oliinyk O.V. (2013) *Kryterii derzhavnoi pidtrymky silskohospodarskykh pidpryiemstv [Criteria for state support of agricultural enterprises]* O.V. Oliinyk, T.V. Kalashnikova. Ekonomika APK, № 2, p. 49–53 [in Ukrainian].

20. Borodina O.M. (2012) *Ukrainska model ahraroho rozvytku ta yii sotsioekonomichna pereorientatsiia [Ukrainian model of agrarian development and its socioeconomic reorientation]*. nauk. dop. [O.M.Borodina, V.M.Heiets, A.O.Hutorov ta in.]. K.: Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy, p. 56 [in Ukrainian].

21. *Stratehiia rozvytku ahraroho sektoru ekonomiky Ukrainy na period do 2020 roku [The strategy of development of the agrarian sector of the Ukrainian economy for the period until 2020]* [Online]. Retrieved from: <http://minagro.gov.ua/node/7644> [in Ukrainian].

22. Blank Y.A. (2004) *Fynansovaia stratehiia predpryiatyia [Financial strategy of the enterprise]*. K.: Elha, Nyka-Tsentr, 720 p. [in Russian]

23. Vasylyk O.D., Pavliuk K.V. (2004) *Biudzhetna systema Ukrainy: Pidruchnyk [Budget system of Ukraine: Textbook]*. K.: Tsentr navchalnoi literatury, 544 p. [in Ukrainian].

24. Vorobiov Yu.M., Pekhaichuk D.V., Pekhaichuk Yu.S. (2009) *Finansove zabezpechennia rozvytku pidpryiemstv vodohospodarskoho kompleksu rehionu (na prykladi Avtonomnoi Respubliky Krym) [Financial support for the development of enterprises of the*

water management complex of the region (for example, the Autonomous Republic of Crimea)]. Monohrafiia. Simferopol: SONAT, 236 p. [in Ukrainian].

25. Kudriashov V.P. *Kurs finansiv: Navch. posib. [Finance course]* K.: Znannia, 2008, 431 p. [in Ukrainian].

26. Kyrylenko O.P. (2017) *Formuvannia finansovoho mekhanizmu staloho rozvytku Ukrainy [Formation of the financial mechanism of sustainable development of Ukraine] monohr.* [za red. d-ra ekon. nauk, prof. O.P. Kyrylenko ta d-ra ekon. nauk, dots. O.I. Tulai]. Ternopil: TNEU, 414 p. [in Ukrainian].

27. Lovochkin S.V. (2003) *Makrofinansova stabilizatsiia v Ukraini u konteksti ekonomichnoho zrostannia [Macroeconomic stabilization in Ukraine in the context of economic growth]*. Monohrafiia. K.: Nasha kultura i nauka, 432 p. [in Ukrainian].

28. Tkachuk I.H., Kropelnytska S.O. (2009) *Upravlinnia finansamy novykh vyrobnychkykh system: teoriia, metodolohiia, praktyka: Monohrafija [Financial Management of New Production Systems: Theory, Methodology, Practice: Monograph]*. Ivano-Frankivsk: Tipovit, 264 p. [in Ukrainian].

29. Lupenko O. Yu. (2012) *Stratehichni napriamy rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku [Strategic directions of development of agriculture of Ukraine for the period till 2020]*; [za red. Yu.O. Lupenko, V.Ia. Mesel-Veseliak]. Naukove vydannia. K.: NNTs «IAE», p. 112. [in Ukrainian].

30. Iurii S.I. (2008) *Finansy. Pidruchnyk [Finances. Textbook]*; [Za red. S.I. Yuriiia, V.M. Fedosova]. K.: Znannia, 611 p. [in Ukrainian].

31. Hudz O.Ie. (2007) *Finansovi resursy silskohospodarskykh pidpriemstv: monohrafiia [Financial resources of agricultural enterprises: monograph]*. K.: NNTs «IAE», 578 p. [in Ukrainian].

32. Malik M.I. (2012) *Sotsialno-ekonomichni zasady rozvytku silskykh terytorii (ekonomika, pidpriemnytstvo i menedzhment): monohrafiia [Socio-economic bases of development of rural territories (economy, entrepreneurship and management): monograph]* [Malik M.I., Kropyvko M.F., Bulavka O.H. ta in..]; za red.. M.I. Malika. K.: NNTs IAE, 642 p. [in Ukrainian].

33. Zhuk V.M. (2011) *Teoretyko-metodolohichni zasady obliku ta kontroliu pidtrymky silskoho rozvytku [Theoretical and methodological principles of accounting and control of rural development support]*. 36. nauk. prats. Ekonomichni nauky, «Oblik i finansy», Vyn 8 (29). — Lutsk, p.142–151. [in Ukrainian].

34. Sabluk P.T. (2007) *Rol derzhavy u vidrodzhenni ekonomichnykh interesiv silskohospodarskykh tovarovyrobnykiv u rozvytku ahrarnoho vyrobnytstva v umovakh vstupu Ukrainy do SOT [The role of the state in reviving the economic interests of agricultural producers in the development of agrarian production in the conditions of Ukraine's accession to the WTO]*. Materialy Pershykh rehionalnykh richnykh zboriv Vseukrainskoho konhresu vchenykh ekonomistiv-ahrarykiv, 27-28 lystopada 2007 r., m. Kharkiv: KhNTUSH, p. 10–18 [in Ukrainian].

35. Stetsiuk P.A. (2014) *Problemy finansovoho zabezpechennia silskohospodarskykh pidpriemstv [Problems of financial support of agricultural enterprises]*. Oblik i finansy APK. Naukovi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Vypusk 9. Chast. 1, 242 p., p. 109–113 [in Ukrainian].

36. Khudolii L.M. (2014) *Metody ta instrumenty finansovoho zabezpechennia ahrarnoho biznesu Ukrainy [Methods and tools of financial support of agrarian business of Ukraine]*. Naukovi visnyk natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Seriiia «Ekonomika, ahraryni menedzhment, biznes». K.:VTs NUBiP Ukrainy, tom 3, p. 9–14 [in Ukrainian].

Стаття надійшла 13.05.2018